

Штепа Олена. Механізми і ризики самоздійснення особистості у характеристиках постмодернізму. Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 16 лютого 2026 р. / за ред. Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2026. С.183-185.

О. С. Штепа

кандидат психологічних наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,

Львів, Україна

МЕХАНІЗМИ І РИЗИКИ САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ХАРАКТЕРИСТИКАХ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

У межах постнекласичної раціональності особистість розглядається як відкрита, нелінійна, саморозвивальна система, що функціонує в умовах невизначеності та множинності взаємодій (Hassan, 1982). Відтак, самоздійснення перестає бути наперед заданим результатом або завершеною формою розвитку, воно рефлексивно постає як процесуальна характеристика буття особистості.

З екзистенційного погляду (Längle et al., 2003), самоздійснення постає не лише як реалізація потенціалу, а значною мірою, як переживання власної істинності та автентичності буття, що дає змогу людині витримувати екзистенційну тривогу та психологічну напругу як ресурс саморозвитку. У психологічному вимірі постмодерні умови трансформують бачення життєвого, професійного та особистісного самоздійснення. Зокрема, життєве та професійне самоздійснення дедалі менше спираються на зовнішні критерії, підсилюється значущість

внутрішньої форми самоздійснення (Кокун, 2013). Особистісне самоздійснення (Штепа, 2018) реалізується через саморозуміння, рефлексію та здатність до самоконструювання образу Я, що набуває особливої значущості в умовах фрагментованої постмодерної культури.

З методологічного погляду постнекласичної раціональності самоздійснення особистості слід визначувати за такими характеристиками:

- відкритість — перебування у постійному діалозі зі світом та чутливість до соціокультурних змін;
- нелінійність — процес самоздійснення характеризується розривами, кризами та повторними конфігураціями життєвого проєкту;
- самозумовленість — внутрішні смисли та цінності пріоритетні над зовнішніми приписами;
- рефлексивність — самоздійснення розгортається через саморозуміння та інтерпретацію власного досвід.

Механізми самоздійснення в умовах проєкту постмодернізму доцільно визначити такі:

- саморозуміння та рефлексія (Штепа, 2018);
- самоконструювання і самозміни (Кокун, 2013);
- рефлексивні переміни психологічної напруги (Längle, 2008).

Важливо схарактеризувати ризики самоздійснення особистості, які модуть увиразнитись саме у постмодерністичному погляді (табл.1).

Таблиця 1.

Ризики самоздійснення особистості у характеристиках постмодернізму

Ризики деконструкції самоздійснення особистості	Психологічний зміст
Симулятивність	Підміна людиною автентичного самоздійснення

	зовнішньою самопрезентацією, орієнтація на соціальні очікування
Фантастичність Я	Формування ілюзорних образів людини самої себе без екзистенційного ґрунту, уникання відповідальності за власне життя
Фрагментація особистісної ідентичності	Втрата людиною цілісності життєвого проєкту, нездатність інтегрувати множинні смисли та соціальні ролі
Екзистенційна вичерпаність	Перевантаження особистості множинністю виборів і відповідальністю, нездатність витримати екзистенційну тривогу
Втрата смислової спрямованості	Маргіналізації життєвого досвіду людини

Самоздійснення особистості в епоху постмодернізму постає як безупинний рефлексивний процес самоконструювання людини, що розгортається в умовах невизначеності, множинності смислів. Водночас для провадження самоздійснення особистості важливі здатність особистості до вибору і відповідальності за власний життєвий шлях, уміння користуватися психологічною напругою як ресурсом та підтримувати внутрішню цілісність незалежно від мінливих зовнішніх умов.

Список використаних джерел

1. Коkun О. М. Життєве та професійне самоздійснення як предмет дослідження сучасної психології. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. С. 1-5.
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1393/1/%D0%A1%D1%82_%D0%9F%D1%80

[%D0%BF%D1%81 %D1%81%D0%BE%D1%86 %D1%80%D0%BE%D0%B1_13.pdf](#)

2. Штепа, О. Опитувальник особистісної здійсненності: теоретичні підстави для розробки та результати апробації. *Психологічний часопис*, 4(5), 2018. 196–223. <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.13>
3. Hassan, I. *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature*. Madison, WI: University of Wisconsin Press, 1982. <https://www.scribd.com/doc/150907221/Ihab-Habib-Hassan-The-Dismemberment-of-Orpheus-Toward-a-Postmodern-Literature-1982>
4. Längle, A., Orgler, C., Kundi, M. The Existence Scale (ES). *European Psychotherapy*. 2003. Vol. 4, No. 1. https://www.existenzanalyse.org/wp-content/uploads/ESK-Article_-_EP_2003.pdf